

WALERIAN PIOTROWSKI (Warszawa)

Franciszek Otto (1904–2000)

(*Sylwetki członków honorowych Polskiego Towarzystwa Matematycznego*¹.)

Streszczenie. Franciszek Otto urodził się w 1904 roku we Lwowie. W 1921 roku otrzymał świadectwo maturalne i podjął studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej, które ukończył w 1927 roku uzyskując tytuł magistra inżyniera. W latach 1927–1941 pracował jako asystent na Politechnice Lwowskiej. W 1945 roku przeniósł się do Gdańska, gdzie położył wielkie zasługi nad uruchomieniem szkolnictwa wyższego, w tym Politechniki Gdańskiej. Tytuł profesora zw. otrzymał w 1972 r. W 1975 roku przeszedł na emeryturę. Jest autorem kilkunastu publikacji naukowych, w tym dwóch podręczników. Specjalizował się w geometrii wykreślnej i rzutowej. Był aktywnym członkiem Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Matematycznego, przyczyniając się do jego rozwoju. W uznaniu zasług organizacyjnych Walne Zgromadzenie PTM w dniu 15 września 1986 roku nadało F. Otto tytuł Członka Honorowego PTM. Pasjonował się numizmatyką. Zmarł w 2000 roku w Gdańsku.

2010 *Klasyfikacja tematyczna AMS (2010):* 01A60, 01A70, 01A74.

Słowa kluczowe: Franciszek Otto, geometria wykreślna, Politechnika Lwowska, Politechnika Gdańska, geometria wykreślna.

1. Dzieciństwo, nauka i praca. Franciszek Otto urodził się 4 października 1904 roku we Lwowie w wielodzietnej rodzinie kolejarskiej. Był najstarszy, miał pięcioro rodzeństwa, w tym młodszego brata Edwarda (1908–1986), znanego profesora geometrii wykreślnej na Politechnice Warszawskiej. Wykształcenie średnie uzyskał w Szkole Realnej im. J. J. Śniadeckich we Lwowie, gdzie zetknął się po raz pierwszy i zainteresował geometrią wykreślną. Wykładał ją tam lwowski nauczyciel - dr n.t. Bazyli Kalicun-Chodowicki. Nauka zakłócona była działaniami I wojny światowej i walką o niepodległość w latach 1918–1920 — czynną obroną

¹Pomysłodawcą tej serii artykułów jest dr Walerian Piotrowski.

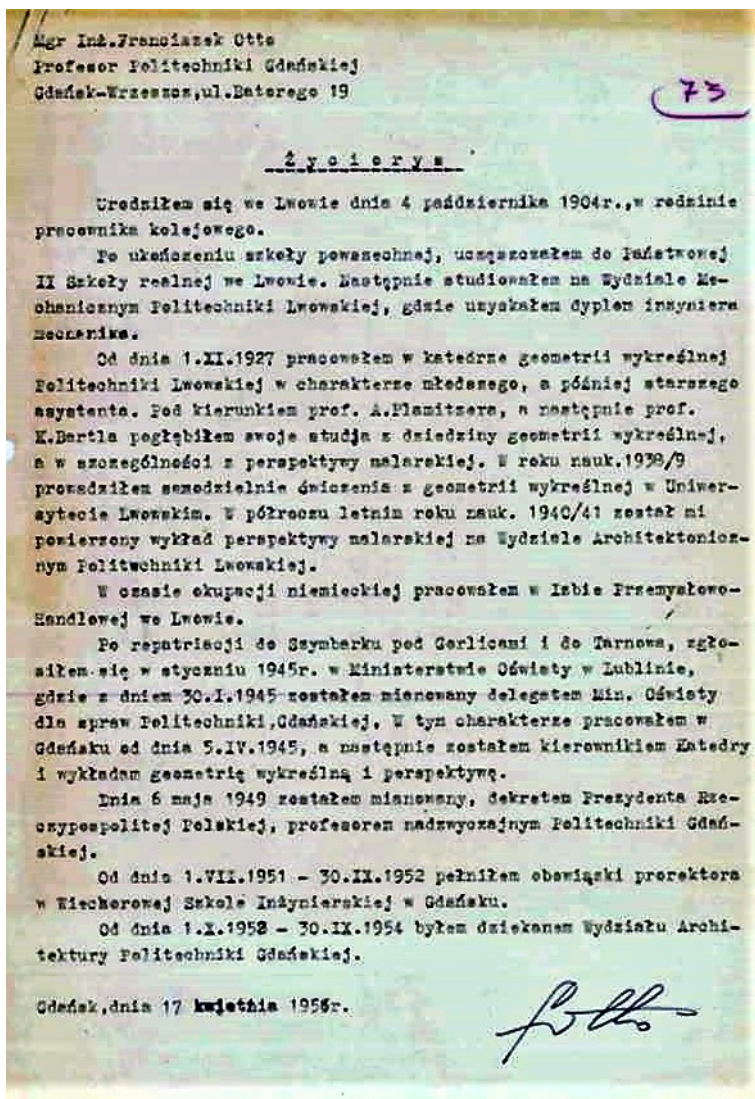
Lwowa w wojnie polsko — ukraińskiej i działaniami wojny polsko-bolszewickiej, w których brał udział. W 1921 r. rozpoczął studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. Dyplom inżyniera mechanika uzyskał w 1927 roku, a wkrótce po tym – stopień naukowy magistra. Będąc uczniem prof. Antoniego Plamitzera (1889–1954) i prof. Karola Bartla (1882–1941), zatrudniony został w Katedrze Geometrii Wykreślnej, gdzie pracował do 1941 roku jako asystent i starszy asystent. Wykładał również w półroczu letnim 1940/1941 perspektywę malarską na Wydziale Architektury PLw. W latach 1938–1939 był asystentem na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W latach 1941–1944 był urzędnikiem w Izbie Przemysłowo-Handlowej. W lipcu 1944 roku wyjechał ze Lwowa z powodu zbliżającej się do miasta Armii Czerwonej i zagrożenia aresztowaniem.

W czasie okupacji niemieckiej nie czekałem na drugą okupację rosyjską. Z żoną wyjechaliśmy ze Lwowa do Szymbarku pod Gorlicami. (...) Jak weszli drudzy Sowietci do Lwowa, już nas tam nie było. Dowiedzieliśmy się o wyniku spotkania w Jałcie, o tym, że Lwów nie będzie nasz. Zdawaliśmy sobie sprawę, że z sowieckiego Lwowa trudno będzie wyjechać do Gdańska³.

²Zdjęcie Franciszeka Otto z 1955 roku i facsimile jego podpisu (źródło: Archiwum Politechniki Gdańskiej, teczka NLP/130/614/2).

³Fragmenty wywiadu przeprowadzonego z prof. Franciszkiem Otto przez Stefana Figlarowicza w 1998 r.

Fot. 1: Kopia życiorysu z 17 kwietnia 1955 roku (źródło: Archiwum Politechniki Gdańskiej, teczka NLP/130/614/2).

30 stycznia 1945 roku w Lublinie otrzymał nominację rządu lubelskiego na Delegata Ministerstwa Oświaty – Departamentu Szkół Wyższych do spraw Politechniki Gdańskiej. O tym czasie pisał w 1955 r. Paweł Jasienica:

... Z polecenia naszego ówczesnego ministra oświaty Stanisława Skrzyszewskiego zaczęto wtedy organizować grupy specjalistów. Ich zadanie polegało na przejmowaniu i zabezpieczaniu w oswobodzonych miastach wszystkiego co mo-

gło stanowić bazę odradzającego się wyższego szkolnictwa w Polsce. Robotą kierował prof. Stanisław Turski, teraźniejszy rektor Uniwersytetu Warszawskiego. Tak m.in. doszło do powstania Delegatury Ministerstwa Oświaty na Gdańsk. W skład jej wchodził: dyrektor Marian Pelczar, dyrektor Jan Kilarski, profesor Franciszek Otto, Stanisław Szymański, dr Kazimierz Kubik, profesor Kazimierz Kopecki.

Od 5 kwietnia 1945 roku do 31 sierpnia 1945 roku był współorganizatorem Politechniki Gdańskiej.

Z wysoczyzny zobaczyliśmy w pewnym momencie panoramę Gdańska. Był to smutny widok. Okaleczone wieże kościołów, ratusza i po lewej stronie wysoki, wielki dźwig młotowy z wysuniętym ramieniem w kierunku tych wież. Wyglądał jak postać, która patrzy i żałuje tych okaleczonych budynków.

Następnego dnia wyruszyliśmy piechotą do Wrzeszcza, by sprawdzić stan faktyczny uczelni. (...) Główny budynek na pierwszy rzut oka wyglądał cało, ale na froncie z niektórych okien zwisały powiązane ze sobą prześcieradła, po których uciekali przed pożarem ranni żołnierze niemieccy. (...) W łóżkach leżeli martwi żołnierze, albo zaduszeni, albo spaleni. Było ich bardzo, bardzo dużo, setki.

Pięcioosobowa grupa z prof. Kazimierzem Kopeckim, późniejszym rektorem Politechniki Gdańskiej, przystąpiła do dzieła odbudowy, z myślą o jak najszybszym nauczaniu. A nie było to proste, bo jak wspominał prof. F. Otto, po przyjeździe, na terenie budynku głównego Politechniki, w piwnicach zastali na żelaznych półkach popioły książek. Sam budynek był wypalony od dachu aż do piwnic wraz z główną klatką schodową. Zachowało się jedynie Audytorium Maximum oraz niektóre sale i gabinety boczne. W całości ocalały tylko budynki: chemii, okrętowy (zajęty częściowo dla przechowywania osób zmarłych), pomieszczenia Instytutu Elektrotechnicznego, w których znajdował się szpital zakaźny i jeszcze kilka innych pomieszczeń. Wszędzie były duże zniszczenia, powybijane szyby, zdekompletowane przyrządy, porozrzucane książki i wszystko wymagało uporządkowania. Ta ciężka praca nie zraziła jednak F. Otto, bo jak zeznał: „robiłem to, co uważałem za swoją powinność”. W międzyczasie przybywało coraz więcej rąk do pracy wyłonionych z mieszkańców Gdańska i licznej młodzieży, pragnącej studiować. W dniu 24 maja 1945 roku dekretem Rady Ministrów została reaktywowana Politechnika Gdańska. Pod koniec września rozpoczął się polski rok akademicki

w gdańskiej uczelni, w której wygłosił pierwszy wykład z geometrii wykreślnej dla studentów Wydziału Architektury oraz Budownictwa Lądowego i Wodnego. Audytorium Maximum było wypełnione po brzegi, studenci siedzieli na schodach, a wykładowca był wzruszony i miał ogromną satysfakcję, że w tej byłej pruskiej szkole mógł wygłosić wykład po polsku dla polskiej młodzieży.

Z Gdańskiem związał całe swoje życie, mieszkał we Wrzeszczu. W latach 1945–1975 pracował na Politechnice Gdańskiej. W 1945 roku mianowany został zastępcą profesora, tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1949 roku, a profesora zwyczajnego w 1972 roku.

Na PGd pełnił funkcję dziekana Wydziału Architektury w latach 1952–1954 i 1964–1969; w latach 1945–1972 był kierownikiem Katedry, a później Zakładu Geometrii Wykreślnej.

W latach 1966–1971 prowadził na wysokim poziomie wykłady w ramach tzw. Politechniki Telewizyjnej, realizowanej na żywo przez Telewizję Gdańską. W latach 1951–1952 był prorektorem Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Gdańsku. W latach 1948–1956 był nauczycielem geometrii wykreślnej na kursach dla nauczycieli szkół średnich w Gdańsku. Zatrudniony był także w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych (1946–1976), w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku (1947–1948), był nauczycielem w Gdańskich Technicznych Zakładach Naukowych w Gdańsku (1946–1948) i wykładał na Politechnice Szczecińskiej (1959–1962).

W 1975 roku przeszedł na emeryturę.

2. Działalność dydaktyczna i naukowa. Łącząc postawę aktywnego pracownika nauki, wybitnego nauczyciela oraz dobrego organizatora, stał się czołowym specjalistą w Polsce w zakresie geometrii wykreślnej. Na jego podręcznikach i zbiorach zadań, opracowanych wspólnie z bratem – Edwardem, obejmujących specjalne zagadnienie geometrii zwane „anaglifami”⁴ oraz skryptu „Perspektywa” szkoliły się liczne

⁴Anaglif to jeden z typów rysunku lub fotografii stereoskopowej, dający złudzenie trójwymiarowego podczas oglądania za pomocą specjalnych, najczęściej czerwono-cyjanowych (turkusowych), okularów. Sporządzenie anaglifów polega na nałożeniu na siebie dwóch zdjęć, wykonanych z lekkim poziomym przesunięciem, odpowiadającym obrazom dla lewego i prawego oka. Zdjęcia takie można uzyskać używając szyny nakładanej na statyw lub specjalnych aparatów fotograficznych o dwóch obiektywach. Do połączenia dwóch zdjęć stosuje się specjalistyczne oprogramowanie komputerowe. Anaglify rysunków wykorzystywane są w geometrii przestrzennej. Do zalet tego typu grafiki należy łatwa technika jej wykonania i niska cena okularów filtrujących. Wadami są zaś przebarwienia występujące przy oglądaniu (spowodowane przez kolorowe szkielka) i nieodwzorowanie przestrzennych szczegółów - obiekty na anagli-

powojenne pokolenia inżynierów, architektów oraz artystów malarzy.

Promował 6 doktorów, recenzował 5 prac habilitacyjnych i opiniował ponad 20 wniosków o nadanie tytułu naukowego docenta oraz profesora.

Swoje doświadczenie pedagogiczne przekazywał studentom pracującym pełniąc funkcję prorektora do spraw studiów wieczorowych, a będąc członkiem Komisji Programowej podejmował trud prowadzenia wykładów telewizyjnych z geometrii wykreślnej.

Był autorem i współautorem kilkunastu publikacji z dziedziny geometrii wykreślnej i rzutowej, perspektywy malarskiej, historii Politechniki Gdańskiej.

Pracując w dziedzinie zastosowań matematyki, w ramach współpracy z H. Steinhausem zrealizował m.in. konstrukcję „Longimetru” pomysłu Steinhausa. Uczestniczył w opracowaniu książki „Kalejdoskop matematyczny”; jest też redaktorem pośmiertnie wydanej „Perspektywy malarskiej” Kazimierza Bartla (t. I – 1955, t. II – 1958).

Jest autorem kilku artykułów naukowych dotyczących wybranych zagadnień z geometrii wykreślnej.

Opracował także dla Polskiego Komitetu Normalizacyjnego opinię o projekcie „Rzut aksonometryczny”, stanowiącego jedną z norm zatwierdzonych w krajach RWPG (PN-64/B-01037).

Dyrekcja Instytutu Matematyki Politechniki Gdańskiej, w dowód uznania zasług na polu działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej wystąpiła z wnioskiem o nadanie F. Otto tytułu *doctora honoris causa*, co nastąpiło 24 maja 1985 roku (promotorem był prof. zw. mgr inż. Roman Kazimierczak). Tytuł ten F. Otto otrzymał za „pracę naukową i znaczące w rozwoju nauki badania naukowe oraz istotny wkład w kreowaniu międzynarodowej współpracy naukowo-badawczej”.

Od 1955 do 1996 roku był redaktorem „Zeszytów Naukowych Politechniki Gdańskiej”.

3. Hobby. Pasją jego życia była numizmatyka, którą zainteresował się dość przypadkowo pod koniec lat 50-tych XX wieku. Początkiem jego kolekcji były monety polskie z okresu międzywojennego, przywiezione ze Lwowa. W miarę upływu czasu, dokonując jednak pewnej selekcji, skoncentrował się na monetach gdańskich i polskich z okresu królewskiego, ze szczególnym uwzględnieniem monet Zygmunta Augusta. Nawiązane kontakty z wieloma znanymi numizmatykami, m.in. z Antonim Domaradzkim, pozwoliły mu zgromadzić bardzo poważny zbiór,

fach wprowadzić są posegregowane na plany, ale często sprawiają wrażenie jakby były wycięte z kartonu i ustawione w przestrzeni. Anaglify są jedną z metod tworzenia filmów 3D.

w którym znajdowały się rzadkie okazy, jak talary oraz orty gdańskie. Regularnie przychodził na wszystkie zebrania Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego, aktywnie się udzielając w sprawach organizacyjnych, a także wielokrotnie wygłaszając odczyty. Brał też czynny udział w licznych zjazdach ogólnopolskich PTAiN, a także prowadził ożywione kontakty z wieloma numizmatykami w Polsce. W Oddziale Gdańskim w latach 1966-1972 pełnił funkcję prezesa Sekcji Numizmatycznej i za swoje zaangażowanie oraz pracę na rzecz Towarzystwa w 1991 roku otrzymał tytuł Honorowego Członka PTAiN. Wszyscy go zapamiętali jako niezwykle cenionego numizmatyka i kolekcjonera. Po przejściu na emeryturę swoje bogate zbiory przekazał w większości do Muzeum Jasnogórskiego w Częstochowie, Muzeum Historii Miasta Gdańska, a także do zbiorów prywatnych. Żywo też interesował się wydaniem książki „Mennica Gdańska” prof. M. Gumowskiego (1980), której był współredaktorem wydania.

Interesował się także fotografią.

4. Zakończenie. Profesor Franciszek Otto wychował kilka pokoleń inżynierskich na uczelni, cieszył się dużą sympatią wśród młodzieży i pozostał postacią legendarną. Zapisał się jako osoba o wielkim autorytecie, zdobytym dzięki wiedzy i życzliwości. Był świetnym dydaktykiem potrafiącym przyciągnąć uwagę słuchaczy, jego wykłady stanowiły wzór porządku i dyscypliny, cechowała je matematyczna ścisłość nie zakłócona żadnym zbędnym słowem. Był nauczycielem wymagającym, trudno było zdać u niego egzamin, ale dobrych uczniów potrafił docenić i wyróżnić. Konsekwentny i bezkompromisowy, wiele wymagał od siebie i tego samego oczekiwał od swoich współpracowników. Był człowiekiem spokojnym i opanowanym, chyba nikt nie słyszał jego podniesionego głosu. Był patriotą, o niezłomnych zasadach moralnych, nie ulegał wpływom okresowych trendów politycznych.

W uznaniu pracy organizacyjnej i dydaktycznej uzyskał liczne nagrody resortowe I stopnia w 1966, 1973 i 1975 roku oraz tytuł Zasłużonego Nauczyciela PRL. Został odznaczony Krzyżem Oficerskim i Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Brązowym Medalem „Za długoletnią służbę”, Medalem za Odrę, Nysę i Bałtyk, Złotą Odznaką Gryfa Pomorskiego, Odznaką „Zasłużony dla Ziemi Gdańskiej” i innymi drobniejszymi odznaczeniami.

Był aktywnym członkiem Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Matematycznego, przyczyniając się do jego rozwoju organizacyjnego. Walne Zgromadzenie PTM w dniu 15 września 1986 roku obradujące w Gdańsku nadało profesorowi Franciszkowi Otto – organizatorowi

życia matematycznego (jak napisano na okolicznościowym dyplomie) - godność Członka Honorowego.

Zmarł 22 września 2000 roku w Gdańsku-Wrzeszczu, pochowany został na Cmentarzu Centralnym – Srebrzysko (rejon IX, kwatera PROFESORÓW, rząd 2, grób 25).

5. Podziękowanie. Autor składa podziękowanie Pani Kierownik Archiwum Politechniki Gdańskiej - Karolinie Mizerskiej za bezpłatne wykonanie skanów zdjęcia, życiorysu i spisu publikacji z teczki osobowej oraz prof. Stanisławowi Domoradzkemu za udostępnienie dokumentów dotyczących nadania Tytułu Członka Honorowego PTM prof. F. Otto.

6. Bibliografia

6.1. Spis publikacji Franciszka Otto.

- [O1] Konstrukcja przyrządu do mierzenia długości krzywych „Longimetr” według teoretycznych założeń H. Steinhausa. „Czasopismo Geograficzne”, nr 3, 1931.
- [O2] (z Edwardem Otto): Elementarny dowód dla perspektografu De La Fresnaye’a, „Czasopismo Techniczne”, Lwów 1934.
- [O3] Opracowanie i konstrukcja 16-tu dwuśrodkowych perspektyw – anaglifów do książki H. Steinhausa „Kalejdoskop matematyczny”, Lwów 1938.
- [O4] Rysunki i modele wykonane w czasie współpracy z H. Steinhaussem nad „Zagadnieniem optycznej lokalizacji ciał obcych za pomocą dwóch prześwieleń rentgenologicznych”, Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie 1938, także: „Polska Gazeta Lekarska”, Lwów 1939.
- [O5] Komentarz do traktatu Leo Battista Alberti „De Pictura” 1954.
- [O6] Redakcja naukowa dzieła: Kazimierz Bartel, „Perspektywa malarska”, t. I, PWN Warszawa 1955.
- [O7] Redakcja naukowa i Restytucje perspektywiczne dla około tysiąca obrazów starych mistrzów włoskich, holenderskich i innych, w: K. Bartel, „Perspektywa malarska” t. II, Warszawa 1958.
- [O8] Prof. K. Bartel, „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej. Geometria Wykreślna”, nr 1, Warszawa 1959.

- [O9] Wspólny punkt częściowego mierzenia dla dwóch kierunków, „Zeszyty Naukowe. Geometria Wykreślna”, nr 1, Warszawa 1959.
- [O10] Recenzja książki: Antoni Plamitzer, „Geometria wykreślna”, „Wiadomości Matematyczne” O1. IV, 1961.
- [O11] Przybliżone rozwinięcia powierzchni skośnych, Materiały Biura Projektów Budownictwa Przemysłowego, Gdańsk 1964.
- [O12] Przewodnik metodyczny do podręcznika W. Jankowskiego „Geometria wykreślna”, Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice 1980.

6.1.1. Podręczniki

- [O13] (z Edwardem Otto): Zbiór zadań z geometrii wykreślnej, PWN Warszawa, cz. I: 1952, 1955, 1957, 1963, 1966, 1968, 1969, cz. II: 1962, 1966, 1969. Zob. recenzja: L. Dubikajtis, „Wiadomości Matematyczne”, t. IX, 1967.
- [O14] (z Edwardem Otto): Podręcznik geometrii wykreślnej, PWN Warszawa, 1975, 1977, 1979, 1980.

6.2. Informacje o Franciszku Otto

- [FO1] Franciszek Otto, akta w Archiwum Politechniki Gdańskiej, sygn. nr NLP/130/614/2 (wykorzystane: zdjęcie, maszynopis życiorysu z dn. 17 kwietnia 1955 r. oraz spis publikacji z dn. 6 maja 1969 r.).
- [FO2] Franciszek Otto, Archiwum Polskiego Towarzystwa Matematycznego, tekst laudacji i akt nadania tytułu członka honorowego PTM.
- [FO3] Franciszek Otto, PGd., Dział Obiegu i Archiwizacji Dokumentów: nadanie tytułu i godności doctora honoris causa PG prof. Franciszkowi Otto, 1985 r.
- [FO4] Krótki informacje. Roczniki PTM Seria II „Wiadomości Matematyczne” t. XXVIII.1, Warszawa 1988, s. 203.
- [FO5] Aleksandra Szymańska-Bukowska, Franciszek Otto, „Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne”, Nr 120, październik 2013 r., s. 9-11.
- [FO6] Jasienica P., Zakotwiczeni, Warszawa 1955.
- [FO7] Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny, red. L. Becla et al., edycja 2, Wyd. Interpress, Warszawa 1989, s. 959.

- [FO8] Dargacz J., Profesor Franciszek Otto – inżynier, naukowiec, Kresowianin. Zob. [PFO](#) - dostęp 18.01.2018 r.
- [FO9] Pionierzy Politechniki Gdańskiej, red. Z. Paszota, J. Rachoń, E. Wittbrodt, Gdańsk 2005.

**Personal profiles honorary members of
the Polish Mathematical Society.
Franciszek Otto (1904-2000)**

[Walerian Piotrowski](#)

Abstract. Franciszek Otto was born in 1904 in Lvov. In 1921, he obtained a master's degree in engineering. In the years 1927–1941 he worked as an assistant at the Lvov Polytechnic. In 1945, he moved to Gdańsk, where he distinguished himself in launching higher education, including the Gdańsk University of Technology. He received the title of professor in 1972. In 1975 he retired. He left just a few articles and two textbooks. He specialized in descriptive and projective geometry. He was an active member of the Gdańsk Branch of the Polish Mathematical Society, taking an active part in its development. In recognition of his merits for the organization, the General Meeting of PTM on September 15, 1986 gave F. Otto the title of Honorary Member of PTM. He was fascinated by numismatics. He died in Gdańsk in 2000.

2010 Mathematics Subject Classification: 01A60, 01A70, 01A74.

Key words and phrases: Franciszek Otto, Lvov Technical University, Gdansk Technical University, descriptive geometry.

WALERIAN PIOTROWSKI
INSTYTUT KARDIOLOGII
ZAKŁAD EPIDEMIOLOGII I PREWENCJI CHOROÓB UKŁADU KRAŻENIA
UL. ALPEJSKA 42, 04-628 WARSZAWA
E-mail: walerian.piotrowski@poczta.onet.pl
Communicated by: Stanisław Domoradzki

(Zgłoszona: 2 marca 2016; Wersja końcowa: 8 stycznia 2018)
